

En uppväxt fri från hedersförtryck

**STÄRK BARNRÄTTSPERSPEKTIVET
I ARBETET MOT HEDERSRELATERAT
VÅLD OCH FÖRTRYCK**

RAPPORT FRÅN LIBERALERNA JUNI 2018

Liberalernas förslag

1. **Allt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck måste ha ett barnrättsperspektiv.** Signalerna om att en ung människa riskerar att utsättas för hedersförtryck är ofta märkbara redan från tidiga år. Därför måste det ske ett perspektivskifte. Det behövs en mycket större medvetenhet i hela samhället om att hedersrelaterat förtryck drabbar barn i alla åldrar, små barn lika väl som tonåringar på väg att bli myndiga.
2. **Nationell strategi mot våld mot barn, med tydligt fokus på barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.** Alla barn har rätt till en uppväxt fri från förtryck och våld. I en hederskontext är barnets utsatthet extra stor och omfattar allt från frihetsbegränsningar i vardagen till hot, våld, könsstympning, barnäktenskap och att barn förs ut ur landet. Det behövs en samlad nationell strategi mot alla former av våld mot barn där hedersfrågorna får särskild uppmärksamhet.
3. **Kompetenslyft i hedersfrågor för personal som arbetar med yngre barn.** För att ett tydligt barnrättsperspektiv ska få genomslag behöver all personal som arbetar med barn och unga få utbildning i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. Det inkluderar personal vid barnavårdscentraler, förskolor, grundskolans tidiga stadier, socialtjänst samt Migrationsverket.
4. **Ge socialtjänsten starkare redskap mot frihetsbegränsningar kopplade till hederstänkande.** Socialtjänsten behöver ha större möjligheter till så kallat mellantvång, alltså obligatoriska åtgärder på hemmaplan. I dag kan mellantvång användas för ungdomar på grund av så kallat eget beteende, och vi vill att mellantvång också ska kunna vara aktuellt för föräldrar om barnets utsatthet hänger samman med vårdnadshavarnas agerande. Om detta inte är tillräckligt behöver socialtjänsten ha beredskap att oftare gå in med somhändertagande enligt LVU om det behövs för att skydda ett barn från hedersrelaterat förtryck och våld. Alla barn har rätt att få tillgång till all undervisning, till fritid och till ökat inflytande över sitt liv med stigande ålder.
5. **Föreningslivet har en nyckelroll.** Stöd de goda krafterna i civilsamhället som ger barn och unga en fristad och en väg till frihet. Särskilda satsningar ska göras på barn- och ungdomsverksamhet för flickor och pojkar från miljöer präglade av hederstänkande. Samtidigt måste extrema och reaktionära krafter motverkas och bidrag ska endast lämnas till föreningar som främjar barns rättigheter. Det är även viktigt att vuxna i föreningslivet har kunskap om hur de bör agera om de känner oro kring ett barn.
6. **Barn ska inte berövas sitt medborgarskap.** Ändra lagen så att inte föräldrar fritt ska kunna säga upp barnens medborgarskap t.ex. för att föra dem utomlands till tvångsäktenskap. Att säga upp ett barns medborgarskap måste kräva godkännande av domstol.

7. **En närvarande polis i utsatta områden.** För att bryta de lokala moralpolisernas makt behöver de verkliga poliserna finnas på plats i vardagen. Det är extra viktigt i de utsatta bostadsområdena. I avvaktan på att fler poliser hinna utbildas vill vi att staten öronmärker statsbidrag så att kommunerna kan anställa fler lokala trygghetsvakter.
8. **Totalförbud mot barnäktenskap samt skärpta straff.** Det brådskar med en lagändring så att inget barn under 18 år ska kunna betraktas som gift. Skärp straffen för tvångsäktenskap och vilseledande till tvångsäktenskapsresa, och förläng preskriptionstiderna.
9. **Starkare skydd mot att barn förs ut ur landet.** Myndigheternas juridiska och operativa möjligheter att skydda barn från att föras ut ur landet måste stärkas. Ge socialnämnden rätt att besluta om utreseförbud om det behövs för att skydda ett barn från könsstympning, tvångsäktenskap eller liknande övergrepp. Öka samverkan mellan Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Inrätta ett kompetensteam för åklagare i landet med specialistkunskap inom området hedersrelaterat våld och förtryck, som ska utreda brottsanmälningar om barn som t.ex. riskerar att föras ut ur landet för könsstympning eller tvångsäktenskap.
10. **Inför en särskild rapporteringskod om brott med hedersmotiv.** Brottsanmälningar där det kan misstänkas hedersmotiv ska ges en särskild markering i Polisens interna rapporteringssystem. Det ökar förutsättningarna att ge brottsoffret rätt stöd och skydd, gör det lättare att se om flera brottsanmälningar kan knytas till en kollektiv hotbild med flera gärningsmän och underlättar även statistikföringen.
11. **Särskilda insatser för att nå barn som söker asyl.** Barn som söker asyl ska direkt vid ankomsten nås av information, på sin egen nivå och på sitt eget språk, om sina rättigheter och om vart man kan vända sig om man är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta gäller både barn i familjer och barn som söker asyl på egen hand. Vid hälsoundersökning av asylsökande barn ska frågor alltid ställas om våld, påtvingade relationer och könsstympning.
12. **Utvisa förövaren – ge offret och familjen uppehållstillstånd.** Fler grova brott ska kunna leda till utvisning. Vid brott med hedersmotiv ska utvisning alltid prövas. Den som utsatts för hedersrelaterade brott i Sverige ska, liksom sina familjemedlemmar, kunna få fortsatt skydd genom uppehållstillstånd även i de fall då den ursprungliga grunden för uppehållstillstånd upphör i och med att gärningsmannen utvisats.
13. **Information direkt till barn och unga.** Det behövs mer insatser för att alla barn och unga ska få veta var de kan få hjälp och skydd mot hedersrelaterat förtryck. Informationen ska vara lättbegriplig och på barnens egen nivå. Informationskampanjer ska ge genom skolan och ska nå ut till elever i alla stadier, från grundskolans lägsta årskurser till gymnasiet.
14. **Mer förebyggande arbete riktat till vårdnadshavare.** Det behövs mer förebyggande arbete direkt riktad till vårdnadshavare. Familjer där hedersnormer är rådande kan vara nyanlända men kan också ha bott i Sverige i tiotals år. Därför är det viktigt att tydlig information om barnets rättigheter och gällande lagar når ut brett. Det ska också erbjudas stöd till vårdnadshavare som vill bryta sig loss från en struktur präglad av hedersnormer.

Inledning

Att bryta det hedersrelaterade förtrycket är en av vår tids största frihetsfrågor. Det handlar om att alla, oavsett kön och oavsett familjebakgrund, ska kunna få del av rätten att bestämma över sina egen framtid. Det handlar om saker som tagits för självklara i vårt samhälle men som förblivit oåtkomliga för de flickor och pojkar, kvinnor och män som lever i en miljö där familjens och gruppens heder är överordnad individens frihet. Det handlar om t.ex. att få tillgång till all undervisning i skolan, att få vara med kompisar, att få ha fritid, att ha egenmakt över sin sexualitet, kroppslig integritet, att ha rätt att själv bestämma vem man vill leva med och att ha rätt att få forma och påverka sitt liv.

År 2009 lade dåvarande Ungdomsstyrelsen fram en rapport om att 70 000 unga inte fick välja själva vem de skulle gifta sig med. År 2014 beräknade Carin Götblad, statlig nationell samordnare mot våld i nära relationer, att 100 000 killar och tjejer under 25 år lever under hedersrelaterat förtryck. Oberoende forskare har gjort beräkningar som pekar på att antalet unga som får sin frihet inskränkt genom hedersrelaterat förtryck ligger så högt som 240 000.

Begreppet hedersrelaterat förtryck leder ofta tankarna till det våld och det förtryck som handlar om kyskhetskontroll, om att kontrollera ungas val av relationer och att begränsa deras framtid som vuxna. En rad rättsfall, från Pela och Fadime och framåt, vittnar om att den som vägrar underordna sig hederstänkandet i extrema fall kan få betala med sitt eget liv.

Allt detta är sant, men det får inte skymma sikten för att det hedersrelaterade förtrycket kan börja långt tidigare i den unga människans liv. Det är sällan som det kommer som en blixst från klar himmel att en familj vill hindra en människa på tröskeln till vuxenlivet att göra sina egna val.

Oftast har signalerna funnits där långt tidigare i barnets liv. Samma människa som i sena tonåren utsätts för hård press att gifta sig med en kusin man aldrig träffat kan redan i sin tidiga barndom ha förbjudits att leka med kamrater av motsatta könet, delta på klassutflykter eller följa med på simskola.

När vi i denna rapport talar om barn utgår vi från FN:s barnkonvention, som gäller alla som är under 18 år.

För de flesta barn och unga ökar friheten och självbestämmandet med stigande ålder. För barn och unga i en hederskontext gäller det omvända – friheten minskar ju äldre man blir. Den som i sena tonåren tvingas in i en äktenskapsrelation har fått se sitt liv krympa ända från barndomen.

Uttrycken för hederstänkandet varierar med barnets ålder. Frihetsbegränsningarna ser olika ut för ett litet barn och en ung människa på väg att bli myndig. Det behövs ett helhetstänkande. Precis som i allt annat arbete för barnets rättigheter handlar det om att vuxenvärlden måste skicka signaler och samtidigt fånga upp barns och ungas signaler. Vuxenvärlden måste ta ansvar och våga bry sig om. Vi är skyldiga att aldrig göra skillnad mellan barn, när det gäller vad barn ska ha rätt till och vad barn ska skyddas från.

Därför måste det ske ett perspektivskifte i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det behövs ett tydligare barnrättsperspektiv och en mycket större medvetenhet i hela samhället om att de strukturer som upprätthåller det hedersrelaterade förtrycket drabbar människor i alla åldrar – inte bara vuxna och ungdomar utan också yngre barn.

Det är viktigt att lyfta barn och ungas egen delaktighet och se dem som viktiga resurspersoner. Det omgivande samhället behöver lyssna på deras tankar kring vilka åtgärder de önskar ska vidtas för att ge dem stöd i att orka stå emot hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är för sent att reagera när moralpoliserna redan står där på torget. I stället måste insatserna mot hedersrelaterat förtryck börja så tidigt som möjligt i barnets liv, från barnavårdscentralen och uppåt. Det är också av största vikt att insatserna når ut till alla barn, oavsett om de är födda i Sverige eller kommer hit som asylsökande eller invandrar hit av annan orsak. Därför presenterar Liberalerna denna rapport.

Liberalernas arbete mot hedersrelaterat förtryck

Liberalerna var det parti som först av alla under början av 2000-talet lyfte upp de problem som fanns med integrationen. Liberala företrädare satte strålkastarljuset på det hedersrelaterade förtrycket i en tid när de flesta andra politiska krafter antingen höll tyst eller relativiserade.

För oss handlar integration om att möjliggöra för alla att bli delaktiga, lära sig svenska språket och komma i arbete, men det som är den djupaste drivkraften för vårt engagemang är alla människors rätt till frihet. Därför har vi också ett brett perspektiv på integration. Det handlar inte bara om möjligheterna för nyanlända att bygga upp ett självständigt liv i sitt nya hemland. För oss handlar integration om att bryta ned alla de strukturer som gör att människor kan leva ett liv i utanförskap och som gör att barn som föds och växer upp i Sverige inte känner sig inkluderade i det svenska samhället.

I detta är jämställdhetsfrågorna centrala. För Liberalerna har det alltid varit en självklarhet att strida för kvinnors rättigheter. De flesta reformer som lades under 1900-talet för att stärka kvinnors rättigheter har ett tydligt liberalt signum. Vi har ett arv att vara stolta över men också en skyldighet att motarbeta de samhällsproblem som i dag hotar flickors och kvinnors frihet.

Det hedersrelaterade våldet och förtrycket drabbar både flickor och kvinnor, pojkar och män, men det finns också en tydlig genusdimension. Den kollektiva familje- eller klanheder som förtrycket ska upprätthålla handlar ytterst om manlig heder. Det handlar om flickor och kvinnor som påstås dra vanära över sin släkt genom att inte underordna sig, men det handlar också om hbtq-personer som förtrycks på grund av sin sexuella identitet eller sin könsidentitet.

Om samhället inte tydligt skapar förutsättningar för allas rätt till delaktighet, rätten till att forma och påverka sitt liv, rätten till kroppslig integritet och rätten till egenmakt över sin sexualitet så blundar vi för de kränkningar som människor i ofrihet och maktlöshet utsätts för. Jämställdheten och den personliga friheten är universella värden. Men hederstänkande och hedersrelaterat förtryck gör att upp till ett par hundra tusen människor i vårt land inte lever i frihet.

När liberala politiker lyfte hedersfrågorna i början av 2000-talet var det kontroversiellt. Liberalers engagemang misstänkliggjordes och anklagelser kom om att talet om hedersförtryck bara skulle spä på främlingsfientligheten i samhället. Fortfarande i dag förekommer det alltför ofta att hederstänkande relativiseras eller urskuldats. Men för oss liberaler är detta en grundläggande fråga om människors lika rätt till frihet. Ingen ska få sitt liv kringskuret och förnekas sina möjligheter enbart för att hon eller han lever i en viss släkt eller har rötterna i en viss kultur.

När alliansregeringen tillträdde 2006 skedde en vändning. Som jämställdhets- och integrationsminister såg Nyamko Sabuni till att hedersfrågorna kom att hamna i första rummet på den politiska dagordningen. År 2007 fastställdes Sveriges första nationella handlingsplan mot bl.a. hedersrelaterat våld och förtryck, där en helhetssyn på arbetet för första gången presenterades på politisk nivå.

Handlingsplanen slog fast att den principiellt viktiga slutsatsen att det behövs särskilda insatser för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Det räcker inte med de generella insatserna mot brott

i allmänhet eller mot våld i nära relationer i allmänhet, utan det är nödvändigt med specifik kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och särskilda rutiner exempelvis i polisutredningar, vid riskbedömningar och vid bedömningar av vilka stödinsatser som bör ges till den våldsutsatta personen. Statsanslagen till arbetet mot hedersrelaterat förtryck ökade markant och de organisationer i civilsamhället som hade arbetat i motvind med dessa frågor fick erkännande.

År 2010 lade alliansregeringen, med Nyamko Sabuni som ansvarigt statsråd, även fram den första nationella handlingsplanen för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja. Både denna och den tidigare nämnda handlingsplanen innehöll uppdrag till myndigheter om att utveckla sin verksamhet, förbättra samverkan mellan myndigheter och öka kunskapen om förebyggande metoder. Länsstyrelserna gavs en särskild funktion och år 2013 breddades det nationella uppdraget till Länsstyrelsen i Östergötlands län till att också omfatta ett nationellt kompetensteam med tillhörande stödtelefon.

Flera viktiga lagändringar gjordes under alliansregeringen. Bland annat förlängdes preskriptionstiden för kvinnlig könsstympning genom att preskriptionstiden började löpa först den dag då offret fyllde eller skulle ha fyllt 18 år. Alla möjligheter att beviljas dispens för att få gifta sig före 18 års ålder togs bort och det infördes också ett hinder för en person med anknytning till Sverige att gifta sig utomlands före 18 års ålder. Även trossamfundens ansvar för att hindra äktenskapsceremonier före 18 års ålder tydliggjordes i lagen.

Under den rödgröna regeringen som suttit sedan 2014 har arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck tappat i tempo. Detta märks på flera sätt. Regeringen har varit påtagligt passiv när det gäller att reagera på samhällsproblem till följd av hederstänkande, och regeringen har också osynliggjort de särskilda dimensionerna på hedersförtrycket genom att behandla det som vilken jämställdhetsfråga som helst.

Detta märks tydligt genom regeringens saktfärdighet när den stora migrationsvågen 2015 innebar att det bland de asylsökande fanns ett betydande antal barn som var bortgifta med en vuxen person redan innan de kom till Sverige. Migrationsverket slog våren 2016 larm om att minst 132 bortgifta barn hade identifierats. I många fall behandlades de av de mottagande kommunerna som vilket gift par som helst. Först ett år senare, när Liberalerna väckte ett initiativ i civilutskottet om att stifta lag direkt i riksdagen, började regeringen göra något. Regeringens saktfärdighet gör att det nu blivit omöjligt för riksdagen att ändra lagen före valet 2018.

Ett annat exempel är då regeringen ville lägga ner verksamheten hos det nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötland och i stället bygga upp ett helt nytt uppdrag vid den nystartade Jämställdhetsmyndigheten. Det hade osynliggjort frågans specifika aspekter – för hedersrelaterat våld och förtryck är inte en vanlig jämställdhetsfråga. Först efter att Liberalerna, som var tungan på vågen i riksdagen, hotade att fälla regeringens förslag om en jämställdhetsmyndighet gav regeringen med sig.

Även i opposition har Liberalerna alltså fortsatt att vara en blåslampa i arbetet mot alla former av hedersrelaterat förtryck. Vi gör detta därför att vi kämpar för allas rätt till ett liv fritt från våld och förtryck. Det arbetet tänker vi fortsätta i regering efter nästa val.

NATIONELL STRATEGI MOT VÅLD MOT BARN – MED TYDLIGT HEDERSPERSPEKTIV

Barn som lever i en hederskontext är utsatta för särskilda riskfaktorer jämfört med andra barn. Det hedersrelaterade förtrycket är oftast kollektivt utövat, vilket skiljer det från flertalet andra typer av våld och förtryck. Förtrycket motiveras också med ett värdesystem där hela familjens heder och anseende görs beroende av att barnen underordnar sig. Ibland är en och samma person både själv utsatt för och utövare av hedersrelaterat våld och förtryck – detta gäller inte minst pojkar och unga män.

Det är viktigt att hålla i minnet att det hedersrelaterade förtrycket rör sig över hela skalan. Förtryckets uttrycksformer löper från kontroll, förbud och frihetsinskränkningar i vardagen till hot, misshandel, tvångsäktenskap, barnäktenskap, bortförande utomlands, påtvingade självmord och mord.

Sverige var först i världen med att förbjuda alla former av våld mot barn, vilket skedde 1979 under den borgerliga regeringen. Normen mot att slå barn är i dag så stark i Sverige att våra föreställningar om skälen till att föräldrar tar till våld handlar om faktorer som inte har med barnet att göra, till exempel att föräldrarna är trötta, stressade eller har problem med bristande aggressionskontroll eller missbruk. Det gör att omgivningen ibland har svårt att uppfatta att våld ibland av vissa föräldrar ingår i strategin att fostra.

Debatten om hedersrelaterat förtryck har i stor utsträckning handlat om unga våldsutsatta kvinnor och i viss mån unga våldsutsatta män. Detta är viktigt, men barnrättsperspektivet har inte synliggjorts tillräckligt tydligt. Synen på våldsutsatta barn måste förändras och barnets utsatta belägenhet i förhållande till den vuxne måste sättas i fokus. Barn är maktlösa och dessutom helt beroende av sina föräldrar. Det gör att deras utsatthet i det hedersrelaterade förtrycket är desto större. Det får inte ligga på det unga barnet att själv kämpa för sina rättigheter, utan ansvaret är vuxenvärldens att försvara barnets rättigheter.

Fördelen med en nationell strategi är att den ger möjlighet att anlägga ett helhetsperspektiv. Frågorna berör många olika myndigheter liksom kommuner, landsting och civilsamhället. Det handlar om det enskilda barnets möjligheter att göra sin röst hörd och det handlar om förutsättningarna för omvärlden att agera när ett barn far illa. Lagstiftningen behöver ses över brett, och den transnationella dimensionen måste finnas med. Det faller utanför ramen för denna rapport att ge en komplett lista på alla åtgärder som borde finnas med i en strategi, men några exempel redovisas.

Genom en samlad nationell strategi kan vi dessutom förebygga att barn bedöms med olika måttstockar. I dag händer det alltför ofta att barnet bemöts på olika sätt beroende på utländsk bakgrund, bostadsort, funktionsnedsättning, status som ensamkommande, föräldrar med psykisk ohälsa eller missbruk.

Alla barn har rätt till en uppväxt fri från förtryck och våld, och det behövs en sammanhållen nationell strategi mot våld mot barn. På grund av hedersförtryckets särskilda aspekter behöver den

också ha ett tydligt fokus på barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck i alla dess uttrycksformer.

KOMPETENSLYFT FÖR YRKESGRUPPER SOM ARBETAR MED YNGRE BARN

För att barnrättsperspektivet ska få genomslag i praktiken behöver professionerna kunskap. All personal som möter barn under 18 år – även de som arbetar med yngre barn – ska få utbildning i frågor som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck. Det kan handla om att se över utbildningsplanerna för vissa yrkesutbildningar, men viktigare ändå i det korta perspektivet är att göra ett kompetenslyft för den personal som redan är verksam.

Kompetenslyftet ska nå ut till personal vid bland annat barnavårdscentraler, förskolor, grundskolan och gymnasiet, fritidsverksamheter, socialtjänst samt Migrationsverket. Satsningen finansieras genom att Liberalerna i sin skuggbudget öronmärker en halv miljard kronor under en fyraårsperiod för att höja ambitionerna mot hedersrelaterat våld och förtryck.

STARKARE REDSKAP FÖR SOCIALTJÄNSTEN

Barnets bästa ska alltid stå i centrum. Ibland behöver barn och unga omhändertas av socialtjänsten för att garantera en trygg och säker uppväxtmiljö, och då ska det göras. Men det är viktigt att även kunna gå in med insatser i ett tidigare skede, innan barnets utsatthet är så allvarlig att det måste omhändertas med stöd av lagen om vård av unga (LVU).

Vi vill stärka socialtjänstens befogenheter att besluta om obligatoriska insatser på hemmaplan. I dag är det möjligt att använda så kallat mellantvång för ungdomar på grund av den unges eget beteende. De kan till exempel åläggas att delta i behandling under öppna former för missbruk el.dyl. Däremot ger dagens lagstiftning inte utrymme att använda så kallat mellantvång för föräldrarna när riskerna för barnets utveckling hänger samman med vårdnadshavarnas agerande.

Det behöver ändras. Liberalerna anser att socialnämnden behöver ha möjlighet att besluta om sådana obligatoriska insatser även för föräldrar till ett barn under 18 år. För ett barn som växer upp i en hederskontext kan en sådan tidig intervention från det allmännas sida bidra till att hedersrelaterad maktutövning kan ifrågasättas och brytas i ett tidigare stadium i barnets liv. Om detta inte är tillräckligt behöver socialtjänsten ha beredskap att oftare gå in med omhändertagande enligt LVU om det behövs för att skydda ett barn från hedersrelaterat förtryck och våld.

FÖRENINGSLIVET HAR EN NYCKELROLL

Det är utsiktslöst att försöka bryta den hedersrelaterade maktutövningen enbart genom myndighetsåtgärder från skola, socialtjänst, polis m.m. För att nå framgång är det avgörande att hämta stöd i den kraft som finns i människors eget engagemang. Människor som tar ställning och som engagerar sig för att bryta hedersförtrycket där de bor och verkar måste ha samhällets fulla stöd och uppbackning.

Medmänniskors ideella engagemang genom civilsamhället har stor betydelse på två sätt. För det första finns det många som inriktar sin kraft direkt på arbetet mot alla former av hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns ett växande civilsamhälle av människor som själva upplevt följderna av hederstänkande och som vill bidra till att bryta hedersstrukturer och ge stöd till utsatta. De organisationer som arbetar med hedersfrågor måste få ökat stöd. Vi vill också se mer stöd till den feministrörelse som vuxit fram i utsatta områden och som bidrar till att bryta moralpolisernas makt i vardagen.

För det andra har det civila samhället en mycket stor betydelse för att skapa andningshål i vardagen för den som lever i en hederskontext. När barn och unga möts i en idrottsklubb, en scoutkår, en musikverksamhet eller något annat föreningssammanhang får de chans att hitta en fristad och därmed växa som människor.

Familjer utövar hedersrelaterad kontroll över sina barns liv vill ofta isolera dem från impulser från det omgivande samhället. Barnens frihet begränsas också genom att de förbjuds att delta i organiserade fritidsaktiviteter med andra barn. Därför är det mycket viktigt att i barn- och ungdomsverksamheten göra särskilda satsningar på att nå ut till flickor och pojkar från miljöer präglade av hederstänkande.

För att föreningslivet ska fungera just som andningshål är det också viktigt att föreningar får möjlighet till kompetensutveckling och stöd i hur de ska kunna nå ut till barn och unga som inte får tillgång till att delta i föreningsliv. Det är även viktigt att informera om hur vuxna i föreningslivet ska agera om de känner oro kring ett barn.

Det är även grundläggande att ställa upp krav på att föreningsverksamheterna inte motverkar demokrati, jämställdhet eller integration. De goda krafterna i civilsamhället ska få ökat stöd, men inte en krona i föreningsbidrag ska gå till extrema eller reaktionära krafter.

BARN SKA INTE BERÖVAS SITT MEDBORGARSKAP

Ingen under 18 år ska behöva löpa risken att föras utomlands för att bli bortgift i ett land där barnäktenskap är tillåtet. Men den svenska lagen ger inte barnen tillräckligt skydd mot detta. En allvarig lucka i lagen om svenskt medborgarskap ger i praktiken föräldrarna rätt att ansöka för sina barns räkning om att deras svenska medborgarskap ska sägas upp. Om barnet är 12 år ska både barnet och vårdnadshavarna underteckna blanketten, men det finns inga regler som säkerställer att det alltid görs en kontroll av att barnets underskrift är äkta. Dessutom kan ett barn som lever i en hederskontext vara utsatt för starka påtryckningar att skriva på.

Lagen är skriven så att det i dag är mycket svårt att avslå en ansökan om att få det svenska medborgarskapet upphävt, och om personen saknar hemvist i Sverige finns det i dag ingen möjlighet alls för svenska myndigheter att vägra upphäva medborgarskapet. Det gör att barn som blivit bortförda utomlands, och därmed saknar hemvist, är skyddslösa gentemot sina föräldrar. För barn som lever under hedersrelaterat förtryck innebär detta stora risker.

Luckan i lagen måste täppas till. Vi vill att lagen ändras så att en ansökan om att säga upp det svenska medborgarskapet för en person under 18 år inte får bifallas utan att domstol först prövar

skälen. Barnet ska ges möjlighet att självt säga sin åsikt. På så vis skyddas barnets rättigheter av en oberoende juridisk instans i de situationer då barn utsätts för hedersrelaterad maktutövning från föräldrarnas sida.

EN NÄRVARANDE POLIS I UTSATTA OMRÅDEN

Det hedersrelaterade förtrycket förekommer i hela Sverige, men det finns bostadsområden där hederstänkande är så utbrett att det är en lokal maktfaktor att räkna med. Det är platser där flickor och kvinnor trakasseras och kontrolleras inte bara i hemmet utan också i det offentliga rummet. Att göra vardagliga saker som att ensam åka in till stan, besöka ett kafé eller promenera på torget vid ”fel” tidpunkt kan vara tillräckligt.

För att bryta detta krävs många olika åtgärder. En central fråga är att det finns en närvarande polis. Liberalernas förslag om en kraftigt utbyggd polis ger möjlighet till detta, och i avvaktan på att de nya poliserna hinner utbildas vill vi att staten öronmärker statsbidrag så att kommunerna kan anställa fler lokala trygghetsvakter.

Även invånarna i utsatta områden har rätt till skydd av rättssamhället, och en förstärkt lokal polisiär närvaro skapas trygghet. Det skickar också en tydlig signal till moralpoliserna att de blir sedda och övervakade, och att ordningsmakten kommer att finnas där ifall de utsätter flickor eller kvinnor för hot, hat eller fysiskt våld.

En närvarande polis är även en viktig del i Liberalernas sammanhållna politik för att bryta utanförskapet och förbättra integrationen, vilket i sin tur håller tillbaka de krafter som upprätthåller hedersnormer.

Vår politik bygger på en helhetssyn, där skolan är central för att människor ska kunna rusta sig med den kunskap som behövs för ett självständigt liv. Därför har Liberalerna bland annat lagt förslag om obligatorisk språkförskola för nyanlända barn, förlängd skolplikt för de nyanlända elever som behöver mer tid i skolan, aktivt skolval i samtliga kommuner, särskilda satsningar på skolor i de mest utsatta områdena samt stopp för nyetablering av religiösa friskolor.

Allt detta bidrar till att öka barnens och föräldrarnas kontakter med det omgivande samhället och motverkar att vuxna isolerar sig själva och sina barn, vilket i sin tur hjälper till att bryta ner de maktstrukturer som upprätthåller hedersnormerna.

TOTALFÖRBUD MOT BARNÄKTENSKAP SAMT SKÄRPTA STRAFF

Migrationsverket slog 2016 larm om att minst 132 bortgifta barn hade kommit till Sverige, de flesta i samband med den stora flyktingvågen hösten 2015. Av barnen var 97 procent flickor, och de flesta kom från Syrien, Afghanistan och Irak.

Enligt svensk lag är det förbjudet att ingå äktenskap före 18 års ålder. Däremot finns inget motsvarande förbud mot att erkänna utländska barnäktenskap, förutsatt att det ingicks innan någon av parterna fick anknytning till Sverige. Detta ledde till att många bortgifta barn lämnades utan det skydd de borde ha fått.

Vissa kommuner hade ett tydligt barnrättsperspektiv och medverkade inte till att de bortgifta barnen placerades med sina vuxna makar. Men det fanns också ett stort antal fall där myndigheter legitimerade barnäktenskapen genom att behandla de bortgifta flickornas äktenskap som vilka relationer som helst.

Regeringens långsamma hantering av frågan är i sig en politisk skandal. Trots Migrationsverkets larm vidtog regeringen inga konkreta initiativ för att ändra lagen. Först efter att Liberalerna agerat för att riksdagens civilutskott skulle stifta lag på egen hand började regeringen slutligen agera.

Den 9 mars 2017 tillsattes en särskild utredare med uppgift att ta fram lagförslag för ökat skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv (dir. 2017:25). Utredaren fick dock inte i uppdrag att ta fram förslag om totalförbud mot att erkänna utländska barnäktenskap. Detta ledde till att det delbetänkande som lämnades i december 2017 innehöll förslaget att lagstiftningen också i framtiden ska ge visst utrymme för att erkänna barn som gifta.

Så sent som i mars 2018 motsatte sig regeringspartierna ett tillkännagivande i riksdagen om att inga barn ska kunna räknas som gifta i Sverige. Först i slutet av maj presenterades en lagrådsremiss, vilket gör att en proposition kan läggas först strax före valet i september 2018. Det är tre år efter migrationskrisen 2015.

Liberalernas ståndpunkt är tydlig: barn är barn och har samma rättigheter i Sverige, oavsett var de är födda och när de kom hit. En person under 18 år ska därför aldrig enligt svensk lag betraktas som gift, inte ens om personen blev bortgift innan någon av makarna hade anknytning till Sverige.

Även straffskalorna behöver ses över. Straffet för äktenskapstvång bör skärpas från fängelse i högst fyra år till fängelse mellan ett och sex år. Straffet för vilseledande till tvångsäktenskapsresa bör skärpas från fängelse i högst två år till fängelse från ett till fyra år. Detta innebär i sin tur att preskriptionstiden förlängs till tio år.

För att öka möjligheterna att i efterhand lagföra brottslingar vill Liberalerna också att preskriptionstiderna för dessa brott börjar räknas från den dag då offret fyller 18 år, eller skulle ha fyllt 18 år. Denna artonårsregel gäller redan för sexualbrott mot barn samt för könsstympning.

Förbudet mot barnäktenskap bör formuleras som en enskild straffbestämmelse. Vi vill vidare att stämpling eller försök till vilseledande till tvångsäktenskapsresa ska kriminaliseras. Denna bestämmelse skulle på grund av bevisvärigheter sannolikt sällan kunna användas i domstol, men det skulle ge en viktig preventiv signal till den som överväger att t.ex. försöka lura sitt barn att följa med utomlands för att där genomföra en vigsel.

STARKARE SKYDD MOT ATT BARN FÖRS UT UR LANDET

Arbetet mot hedersrelaterat förtryck behöver ha en tydlig transnationell dimension. De hedersstrukturer som tar ifrån barnet dess frihet slutar inte vid Sveriges gränser, utan ofta finns nätverk mellan länder där vuxna samverkar med varandra för att upprätthålla kontrollen över den gemensamma släkten. Detta gäller både familjer som nyligen invandrat till Sverige och familjer där barnen är födda och uppvuxna här.

Det hederstänkande som leder till att barnet förs ut ur landet kan ta sig olika konkreta uttryck. Några barn kan skickas till ett annat land för så kallade uppfostringsresor där de tvingas underordna sig en hedersstruktur som de här i Sverige försöker frigöra sig från. Andra kan sändas utomlands för att könsstympas eller bli bortgifta. I vissa extrema fall kan de föras utomlands för att mördas eftersom det ses som enda möjligheten att befria sig från den skam som barnet anses ha dragit på sin släkt eller klan.

Det är därför av största vikt att svenska myndigheter ges starkare juridisk och operativ förmåga att skydda barn från att föras ut ur landet. Till att börja med bör socialnämnden ges rätt att besluta om utreseförbud om det är nödvändigt för att skydda ett barn från könsstympning, tvångsäktenskap eller liknande övergrepp.

Vi vill även att samtliga ärenden gällande misstanke om att barn förs ut ur landet för könsstympning eller barn- eller tvångsäktenskap ska handläggas av åklagare med specialistkompetens. Liberalerna vill inrätta ett kompetensnätverk för åklagare vid allmänna åklagarkammare för arbetet mot hedersrelaterad brottslighet och dess olika uttrycksformer som barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. Även Åklagarmyndighetens riksenhet mot internationell och organiserad brottslighet ska ingå i nationella kompetensnätverket. Det är viktigt att nätverkets arbete präglas av ett tydligt barnrättsperspektiv. Även samverkan mellan Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten behöver utvecklas.

Mörkertalet är stort. Många fall där barn bortförs mot sin vilja blir inte upptäckta, därför att omgivningen i Sverige inte såg varningstecknen i tid. I stället tolkas bortförande som en vanlig resa eller utlandsflytt. Det behövs därför en nationell kartläggning för att få bättre kunskap om hur många barn som har blivit bortförda, och vilka omständigheterna har varit i dessa fall

Det behövs vidare en myndighetsövergripande handlingsplan för att förhindra att barn och unga förs ut ur Sverige, men också för hur dessa ärenden ska hanteras om ett bortförande verkligen äger rum.

FLAGGNING AV HEDERSRELATERADE BROTT

Hedersrelaterad brottslighet osynliggörs ofta i brottsstatistiken. Eftersom hedersrelaterat våld inte har någon egen brottsrubricering, eller är bundet till några specifika brottsrubriceringar, omfattas gärningarna i stället av brottsbalken precis som allt annat våld. Det gör det svårare att identifiera om flera brottsanmälningar hänger ihop med en kollektiv hotbild där flera gärningsmän är inblandade.

En möjlig lösning på problemet är att använda sig av så kallad flaggning i polisens interna rapporteringssystem av brott som rör hedersrelaterade ärenden. Detta system används sedan år 2010 av brittisk polis och åklagare som har i uppgift att identifiera och markera misstänkta ärenden såsom hedersrelaterade.

Syftet med systemet är att man lättare ska kunna övervaka och följa ärenden med hedersrelaterade motiv. Markeras ärendet som hedersrelaterat följer sedan flaggningen vidare i ärendehantering. Om det längre fram visar sig att hedersrelaterade motiv saknas kan flaggningen tas bort. I Sverige används motsvarande brottskategorisering för till exempel brott i nära relationer.

För brottsoffren är det viktigt att det redan initialt i utredningen framkommer att det kan finnas risk för att brottet har ett hedersmotiv för att brottsoffret ska ges rätt stöd och skydd. Detta gäller i allra högsta grad barn och unga.

NÄR BARN SÖKER ASYL

Barn som kommer som asylsökande har oftast ingen, eller mycket liten, kunskap om vilka rättigheter de har i Sverige. Rätten att skyddas mot alla former av våld och hedersrelaterat förtryck är absolut och gäller alla barn och unga från asylprocessens första dag, oavsett om uppehållstillstånd beviljas eller ej.

Därför är det viktigt att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammas från dag ett, vid asylprocessens början. Barn som söker asyl ska direkt vid ankomsten nås av information, på sin egen nivå och på sitt eget språk, om sina rättigheter och om vart man kan vända sig om man är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta gäller både barn i familjer och barn som söker asyl på egen hand.

Det är särskilt viktigt att uppmärksamma hedersfrågorna vid hälsoundersökning av asylsökande barn. Barnen ska få träffa vårdpersonalen enskilt och frågor ska alltid ställas om våld, påtvingade relationer och könsstympning, och samtalen ska där så krävs följas upp under hela asylprocessen och även därefter.

UTVISA FÖRÖVAREN – GE OFFRET UPPEHÅLLSTILLSTÅND

Hedersrelaterad brottslighet är en grov kränkning av en människas frihet och värdighet. Detta måste också synas i straffmätningen och konsekvenserna för gärningsmannen. Liberalerna anser att fler grova brott, såsom brott med hedersmotiv, måste kunna leda till utvisning för den som inte är svensk medborgare.

I dag ska utvisning alltid provas då en person som inte är svensk medborgare döms till minst ett års fängelse. Liberalerna vill att den gränsen sänks till sex månaders fängelse. Det gör att utvisning alltid ska provas vid t.ex. grov egenmäktighet med barn, grovt olaga tvång och grov fridskränkning/kvinnofridskränkning.

Dessutom vill vi att frågan om utvisning alltid ska provas avseende vissa typer av brott, såsom hedersrelaterade brott samt rasistiska och andra främlingsfientliga brott. Sådana brott är exempel på brottslighet som signalerar en form av hot både mot offret och mot andra i samma situation vilket gör att utvisning oftare bör vara aktuellt. Den som utsatts för hedersrelaterade brott i Sverige ska, liksom sina familjemedlemmar, kunna få fortsatt skydd genom uppehållstillstånd även i de fall då den ursprungliga grunden för uppehållstillstånd upphör i och med att gärningsmannen utvisats.

INFORMATION DIREKT TILL BARN OCH UNGA

Det behövs mer insatser för att alla barn och unga ska få veta var de kan få hjälp och skydd mot hedersrelaterat förtryck. Ett sådant arbete bedrivs redan i dag, men ambitionerna behöver höjas ytterligare.

Särskilt viktigt är att informationen når ut i många olika kanaler och i de sammanhang där barn och de unga själva befinner sig i vardagen. Informationen ska vara lättbegriplig och på barnens och de ungas egen nivå, och finnas på ett flertal olika språk. Det finns också mer att göra för att nå ut via sociala medier samt genom samarbete med civilsamhället.

Skolan och elevhälsan har en nyckelroll. Särskilda informationssatsningar ska ges genom skolan och ska nå ut till elever i alla stadier, från grundskolans lägsta årskurser till gymnasiet. Frågor som rör barns utsatthet och hur den svenska lagstiftningen skyddar barn och unga, samt tydlig information om hur barns rättigheter är utformade och vart barn och unga kan vända sig när de är utsatta, ska integreras i den ordinarie undervisningen.

Liberalerna anser också att skolhälsovården rutinmässigt ska ställa frågor om våld vid de hälsobesök som varje elev ska erbjudas minst tre gånger under skoltiden. Det bör finnas tydliga riktlinjer om detta.

Även bostadsbolagen kan göra mycket. Flera bostadsbolag är i dag engagerade i insatser mot våld i nära relationer genom att sätta upp anslag i sina fastigheter om vad man kan göra som granne och medmänniska, och vart man som offer kan vända sig. Motsvarande information bör även spridas gällande hedersrelaterat våld och förtryck.

FÖREBYGGANDE ARBETE TILL VÅRDNADSHAVARE

Det behövs mer förebyggande arbete direkt riktad till vårdnadshavare. Familjer där hedersnormer är rådande kan vara nyanlända men kan också ha bott i Sverige i tiotals år, och därför är det viktigt att tydlig information om barnets rättigheter och gällande lagar når ut brett till föräldragrupper. Det förebyggande och informerande arbetet ska finnas från dag ett, från mottagandefasen hos Migrationsverket, vidare via samhällsinformationen till nyanlända och så vidare.

Föräldrar som vill frigöra sina barn från en hederskultur kan löpa risk att utsättas för hårda påtryckningar från sin släkt eller sin klan. Därför är det viktigt att det erbjuds stöd till vårdnadshavare som vill bryta sig loss från en struktur präglad av hedersnormer. Socialtjänsten men också de frivilligorganisationer som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck kan här göra ovärderliga insatser.

www.liberalerna.se

info@liberalerna.se

[@liberalerna.se](#)

Presstjänsten: 070-854 90 20 (ej SMS)